

5.2. Політична влада: особливості та механізм функціонування

Політична влада – це реальна здатність одних людей проводити всю волю стосовно інших, вона виникає тоді коли виникають соціальна нерівність, відмінність соціально-класових інтересів. За функціональним призначенням політична влада є організаційно-управлінською та регулятивною – контрольний механізм здійснення політики. Політологічний підхід до розуміння влади, який ґрунтується на органічному зв'язку влади й політики, пов'язує їх існування лише з певними етапами суспільного розвитку, для яких характерною є наявність спеціальних суспільних інститутів здійснення влади, насамперед державної.

Політична влада реалізується перш за все через діяльність політичних партій, суспільних організацій, суспільно-політичних рухів та інших суб'єктів політики державним апаратом. Характерними рисами політичної влади є легальність, верховенство, всезагальність, моноцентричність, легітимність, ефективність. Державна влада є найважливішою формою політичної влади. Слід зазначити, що політична й державна влада, багато в чому збігаючись, у той же час не тотожні. Будь-яка державна влада є політичною владою, однак не кожна політична влада є державною. Зміст політичної влади набагато ширшої, а державна влада є її центральним інститутом. Державна влада є своєрідним ядром політичної влади, оскільки лише держава володіє монополією на прийняття законів, обов'язкових для всього суспільства, і на легальне фізичне насилля.

Умови, за яких політична влада визнається правочинною, залежать від історичної епохи, подій чи країни. Базовим елементом існування і функціонування влади, а також закріплення її в суспільстві є легітимність. У сучасних демократичних суспільствах влада стає легітимною через визнання її народом за допомогою встановлених законом демократичних процедур – виборів. Легітимність влади є станом, за якого спосіб формування і діяльності політичної влади збігається з існуючими в суспільстві нормами та цінностями, а результати діяльності відповідають соціальним очікуванням, які визнає народ. Іншими словами, це добровільне визнання влади громадянами, довіра до неї з їхнього боку, визнання її справедливою, прогресивною. Відповідно, легітимація – це процес визнання влади правочинною, утвердження її легітимності. Легітимність

пов'язана з консенсусом суспільства щодо основних політичних цінностей та наявністю у влади авторитету. Легітимна влада сприймається громадянами як правомірна та справедлива. Легітимність є соціокультурною характеристикою влади. Легальна влада – це влада, що встановлена законом і діє відповідно до закону.

Протилежністю легітимної влади є влада узурпована, тобто захоплена, отримана незаконно. Втім, межа між легітимною та узурпованою владою є рухливою, і одна може перетворитись на іншу. Ефективність (результативність) влади визначається результатами реалізації усіх задумів, платформ, програм, її здатністю ефективно управляти всіма сферами суспільного життя, досягати політичної мети оптимальними засобами.

Домінуючим принципом механізму функціонування державної влади є принцип її поділу. Засновниками теорії поділу влади вважають англійського філософа Дж. Локка й французького просвітителя, правознавця, філософа Ш. Л. Монтеск'є. Відповідно до цієї теорії для правильного й ефективного функціонування держави повинні існувати незалежні одна від одної законодавча, виконавча й судова влади. Це створює систему «стримувань і противаг» проти посилення однієї гілки влади, зосередження влади в одному центрі, зловживання нею; сприяє продуманості, вивіреності, балансу в прийнятті рішень, а отже – дієвості політичного керівництва й управління. Відповідно формується особливий політичний і правовий механізм забезпечення волі й незалежності окремого індивіда, його захисту.

Носієм законодавчої влади виступає вищий представницький державний орган – парламент; виконавча влада – президент, уряд, міністерства й відомства, державно-адміністративні установи; *судова* влада – незалежні суди, що підкоряються тільки закону.

Політична державна влада є загальний універсальний засіб розподілу цінностей між соціальними спільнотами. Перерозподіл частини владних повноважень на користь низових структур суспільства означає досягнення ефекту взаємодії владної вертикалі і горизонталі неполітичних структур громадянського суспільства.

Соціальне призначення політичної влади не є однозначним, що проявляється в її здатності виступати фактором як інтеграції так і дезінтеграції суспільства. У першому випадку підтримується громадський порядок, вирішуються конфліктні ситуації, у другому – забезпечується панування одних соціальних груп над іншими.

Таблиці та схеми до другого питання

Політична влада: особливості та механізм функціонування

Схема 5.11

Політична влада – це здатність і можливість здійснювати визначальний вплив на поведінку, діяльність людей та їх об'єднань за допомогою будь-яких засобів волі, авторитету, права, насильство

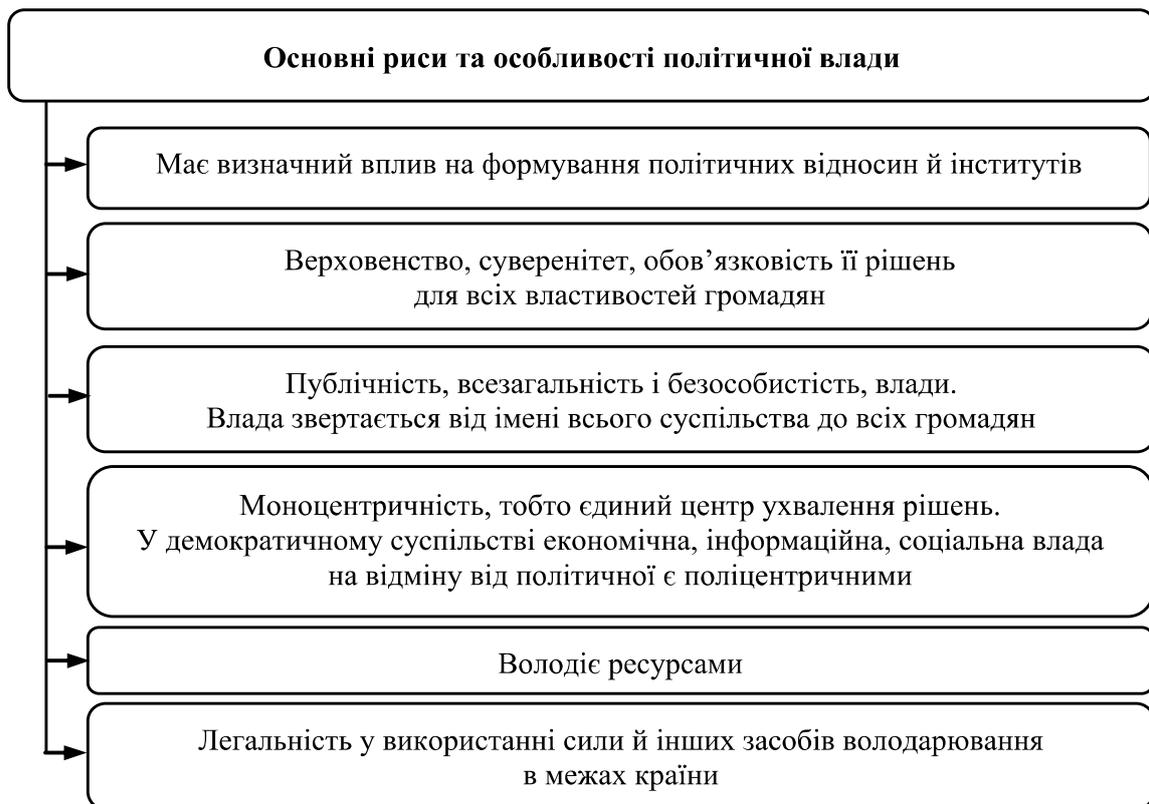

Схема 5.12

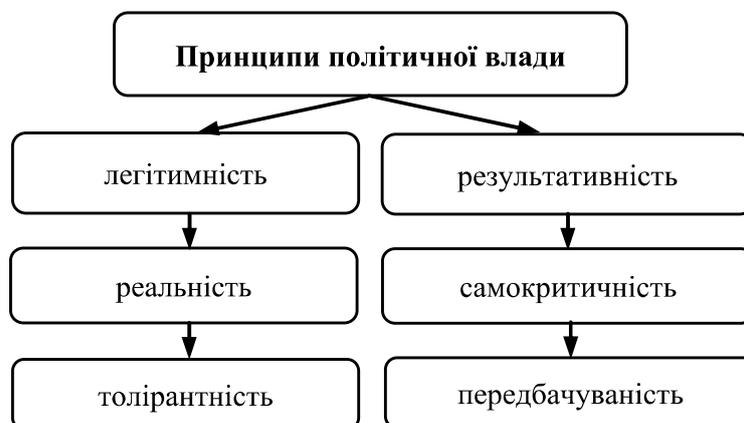

Схема 5.13

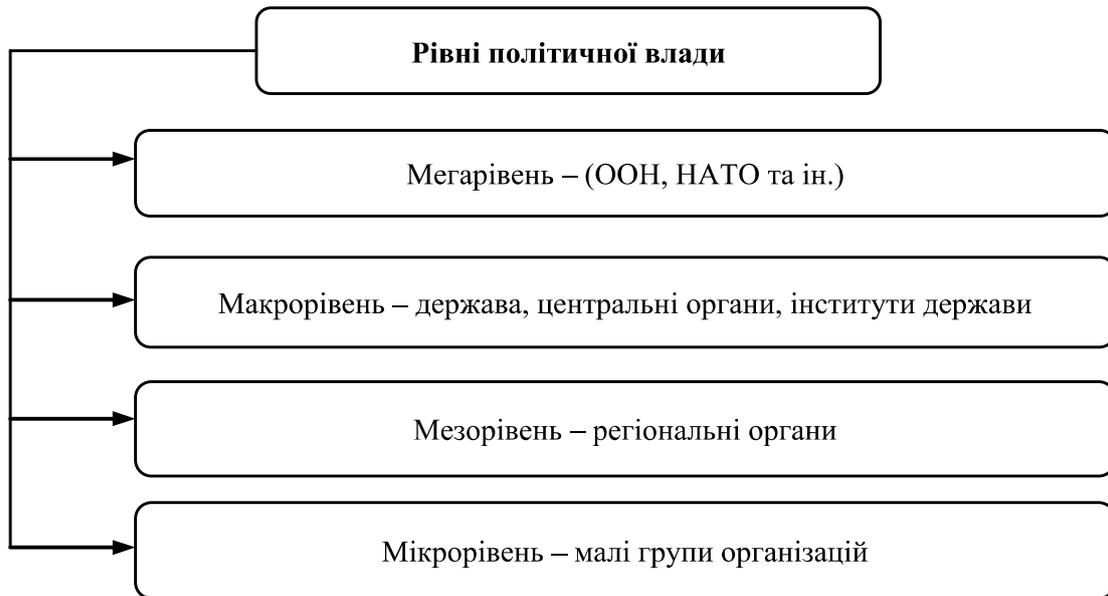
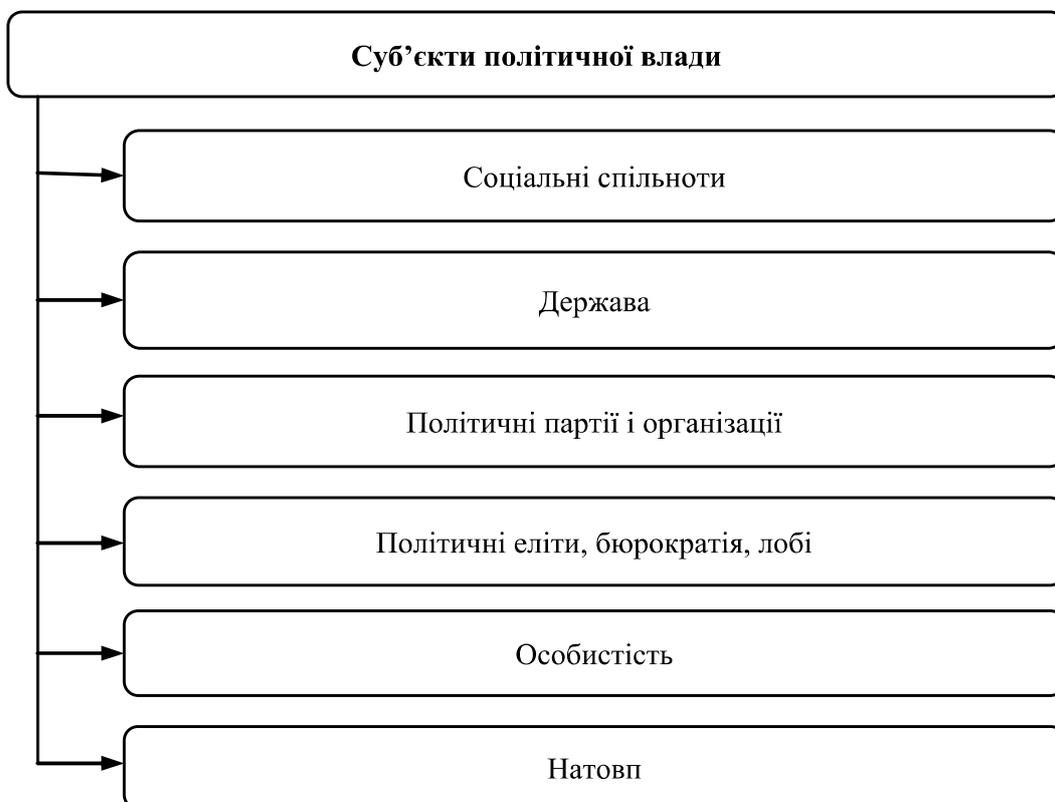

Схема 5.14

Таблиця 5.1

Суб'єкт влади – це безпосередній носій влади, який організує поведінку об'єкта влади засобами відповідно до інтересів цього об'єкта. Суб'єкт визначає зміст владних відносин через:

- наказ як владне повеління підкорятись волі суб'єкта влади;
- підкорення як підведення правової волі під загальну волю влади;
- покарання як засіб впливу на заперечення панівної волі;
- нормування поведінки як узагальнення правил відповідно до загального інтересу.

Схема 5.15

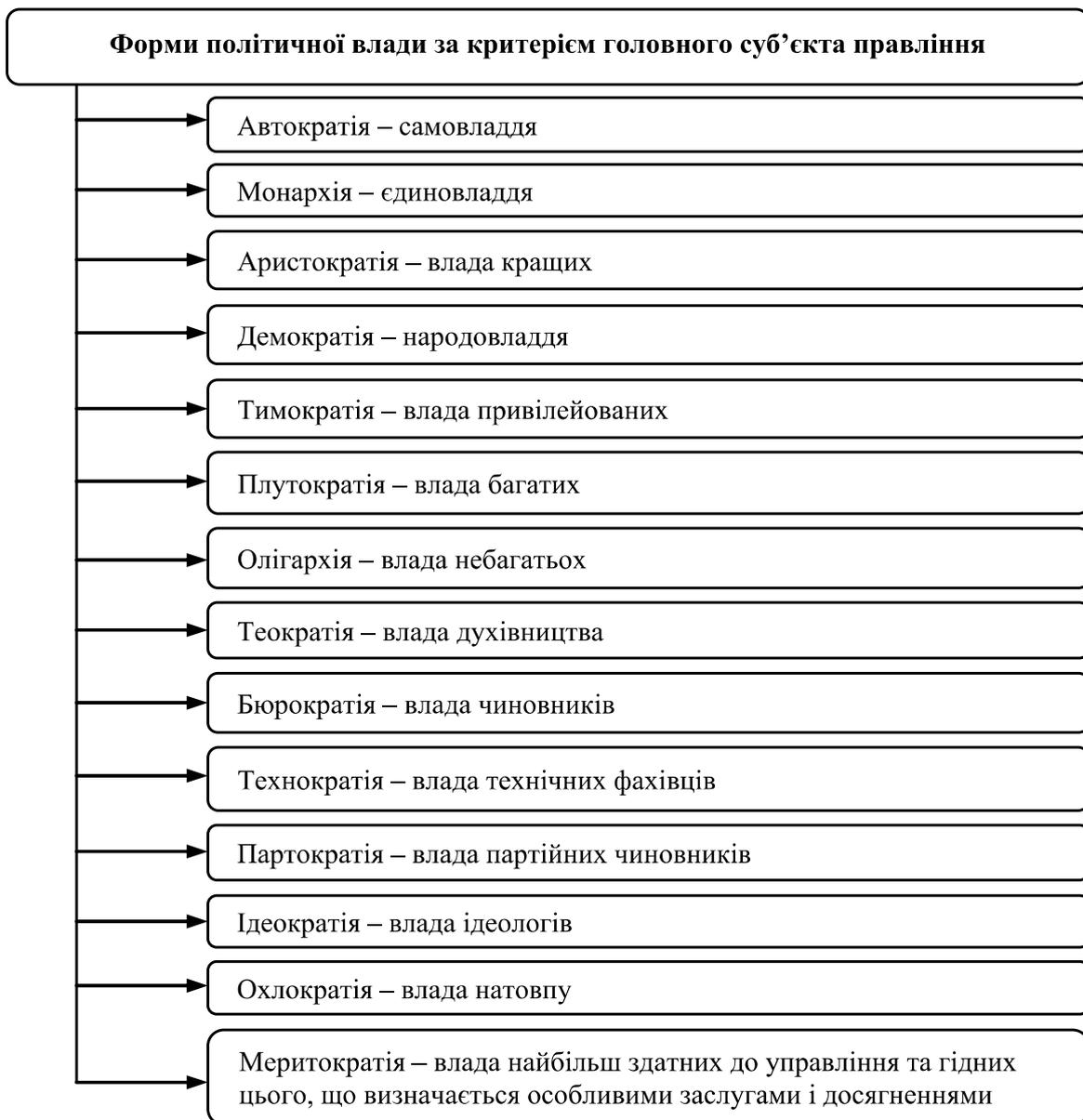
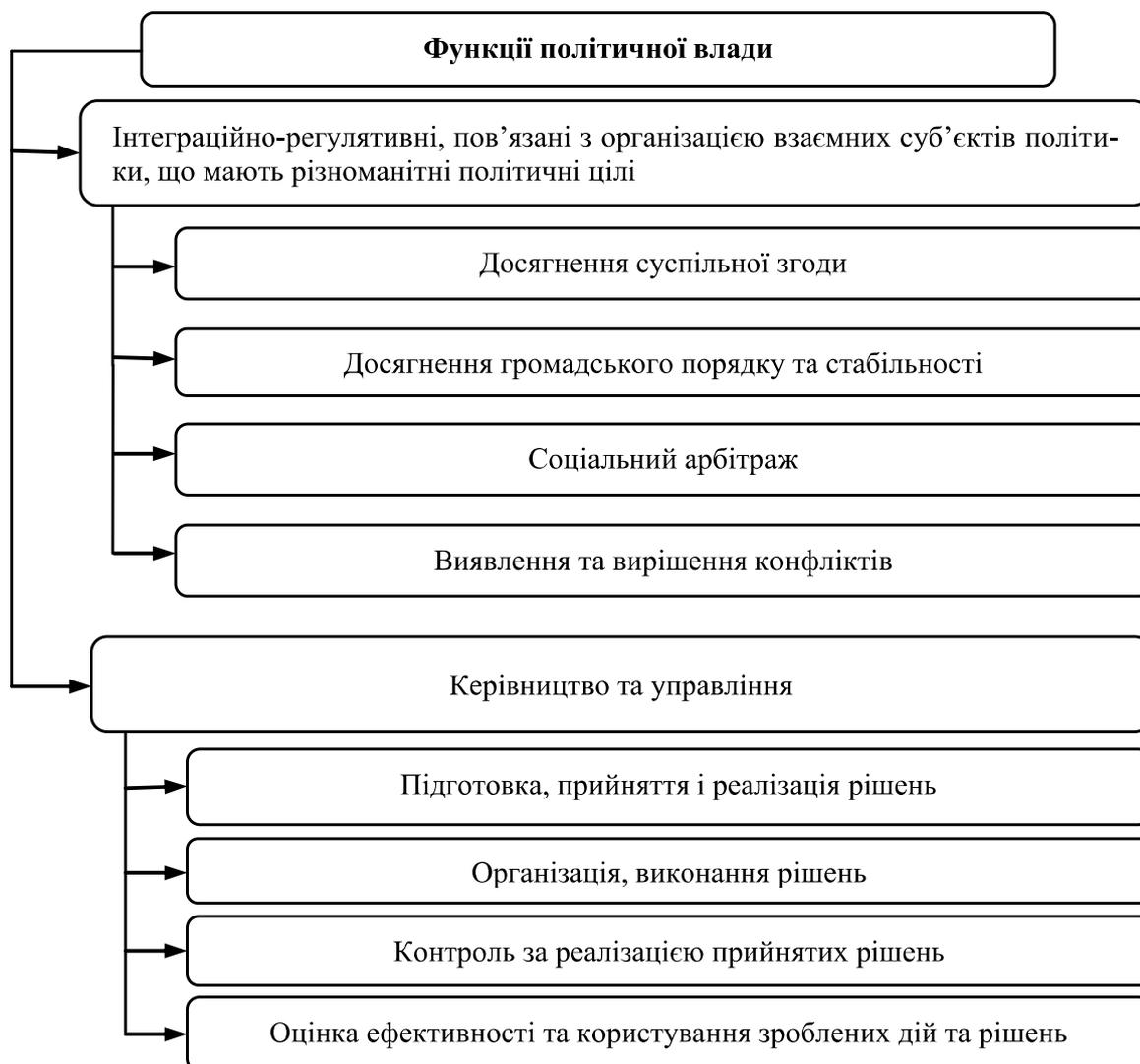

Схема 5.16

Функціонування політичної влади здійснюється через систему соціальних інститутів, у яких втілюються організаційні, інформаційні, технічні, людські та інші фактори. Політична влада завжди інституціональна. Реалізується політична влада через діяльність організацій, установ, норм, які забезпечують регулювання і організацію суспільних відносин за умови їх легітимності.

Від функціонування політичної влади залежить тип політичного режиму, відкритість чи закритість суспільства, характер політичних відносин та інші політичні характеристики держави: авторитет, розподіл і співробітництво влад, демократичність, роль опозицій

Легітимність політичної влади

Легітимність політичної влади – це прийняття населенням влади, визнання її правомірності, права управляти і згода підкорення. Правочинність даної влади визначають суспільство і міжнародне спів товариство

Схема 5.19

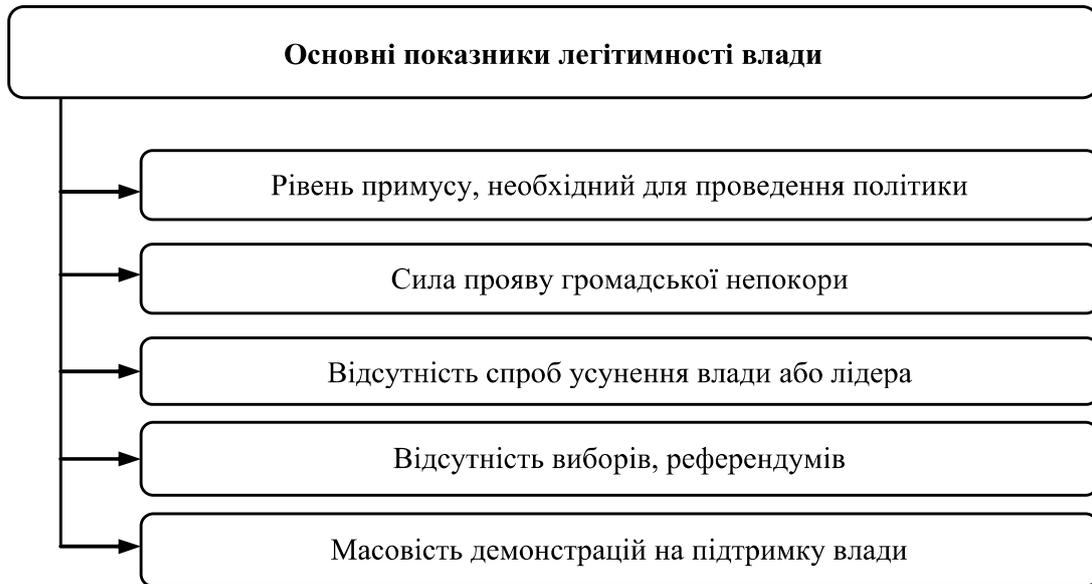

Схема 5.20

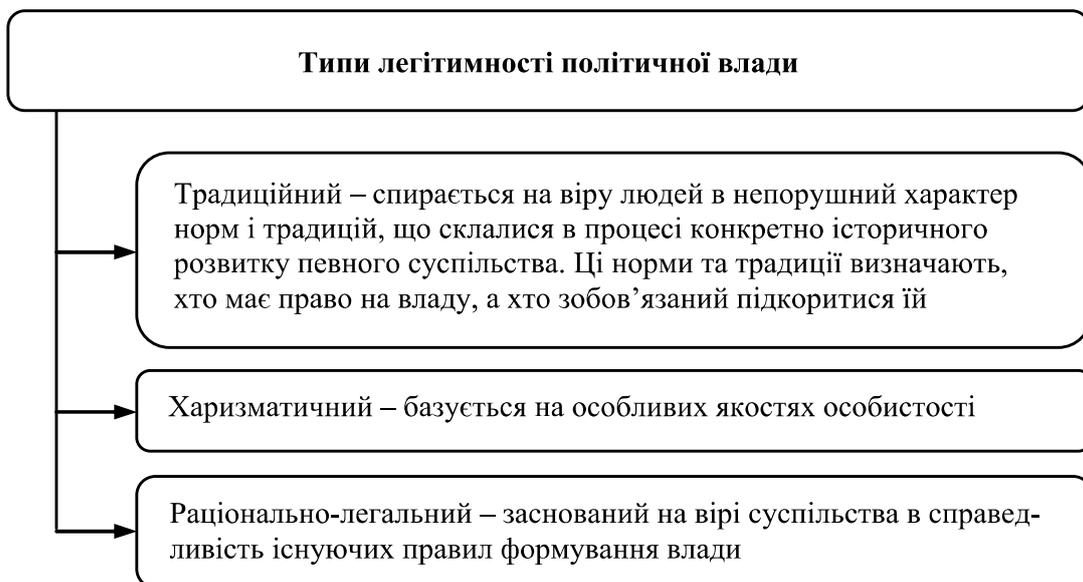

Схема 5.21

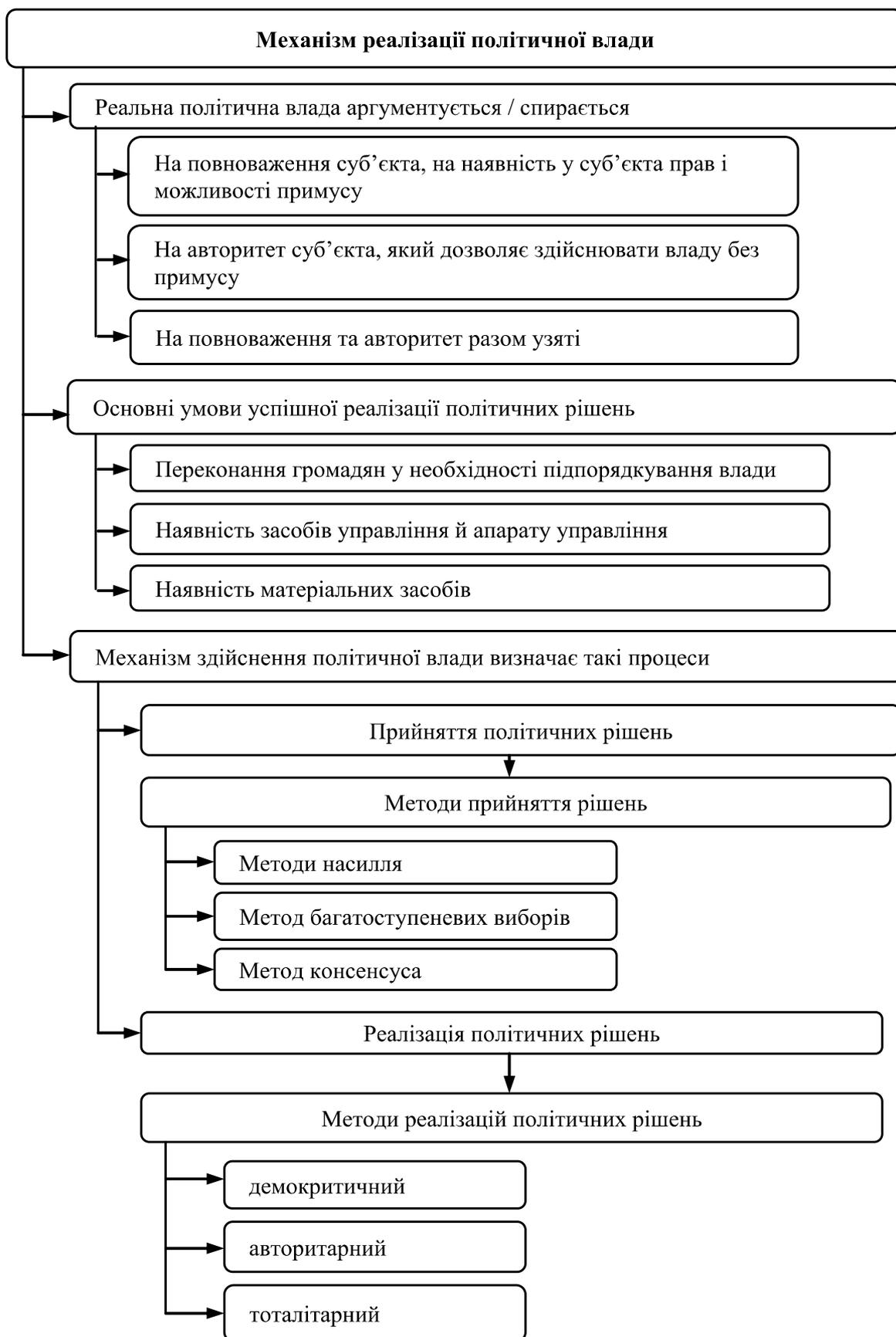

Схема 5.22

Державна влада

Державна влада – форма суспільної влади, яка спирається на спеціальний апарат примусу і поширюється на все населення; є концентрованим виразом і ядром політичної влади

Найважливіша відмінність державної влади від політичної – це її монополія на видання нормативно-правових актів, що регулюють життєдіяльність суспільства

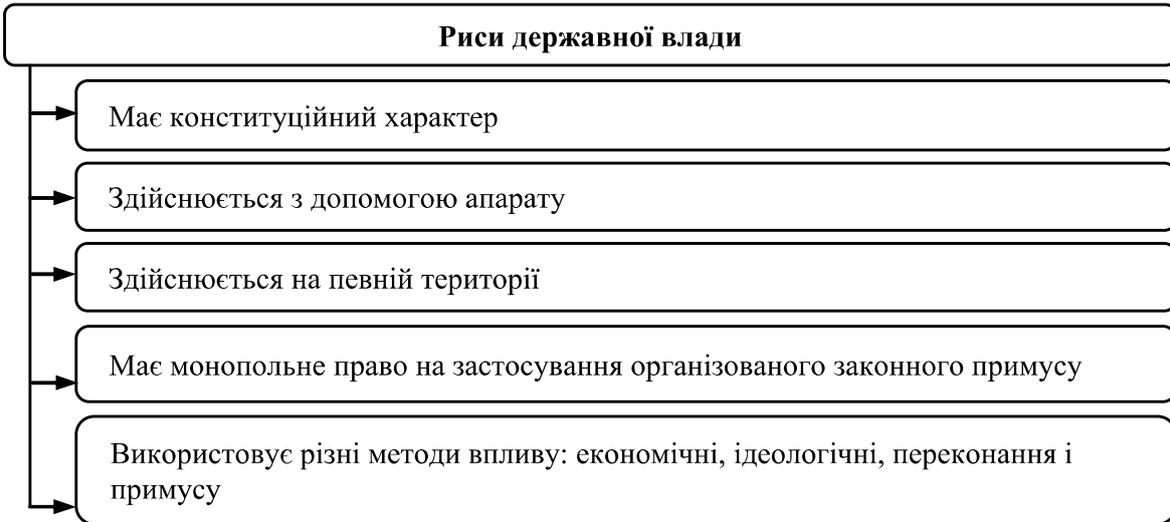

Схема 5.23

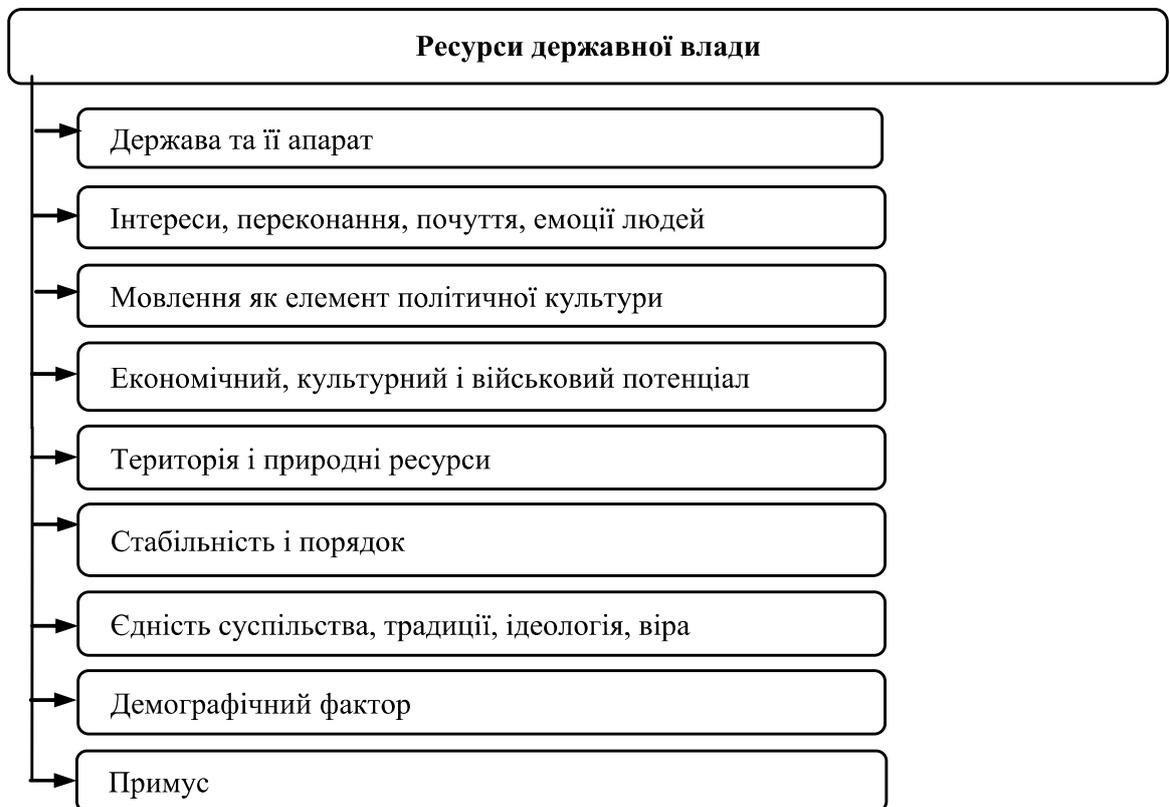

Схема 5.24

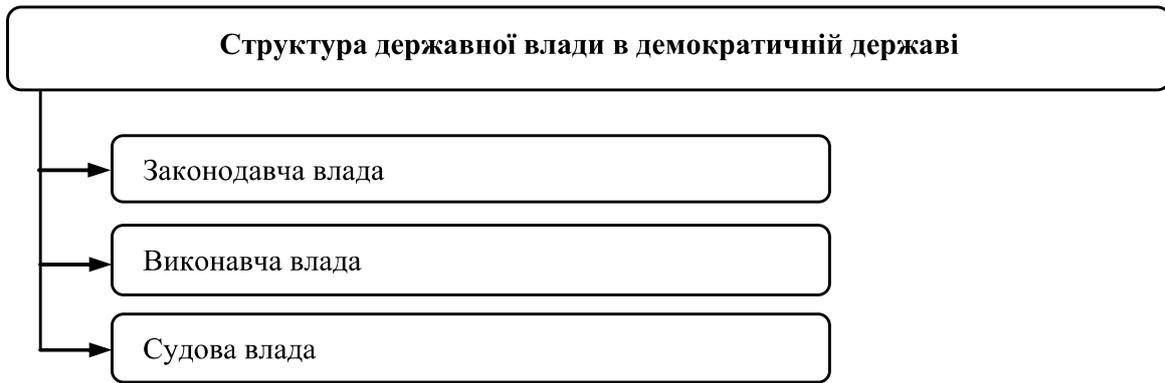

Схема 5.25

Структура механізму владних відносин:

- наявність у владних відносинах не менше двох партнерів;
- волевиявлення володаря здійснюється у вигляді певного акту;
- обов’язкове підкорення тому, хто здійснює владу;
- соціальні норми, що закріплюють справу одних видавати акти, інших їм підкорятися (правове забезпечення).